

VODIČ ZA LAIKE

PRORAČUN EUROPSKE UNIJE

JESTE LI ZNALI DA EUROPA IMA VLASTITI PRORAČUN, KOJEMU SVAKA DRŽAVA EUROPSKE UNIJE DOPRINOSI?

U prosjeku

140 000 000 000 € svake godine

utječe na svakodnevni život 500 milijuna Europljana. Proračun Europske Unije koristi se za postizanje ciljeva Europske Unije, vezane uz društveno blagostanje, gospodarski razvoj ili okoliš. Zbroj svega toga može osigurati

STABILNO GOSPODARSTVO
I ZAPOSĻAVANJE

KVALITETNO
OBRAZOVANJE

DOBRO ZDRAVLJE I
URAVNOTEŽENU PREHRANU

ČIST OKOLIŠ

POVOLJAN I
PRISTUPAČAN PRIJEVOZ

Istovremeno, s obzirom da proračun Europske Unije nastaje iz poreza koje plaća svaki Europljanin¹, proračun se mora trošiti na stvari koje služe javnom interesu.

CEE

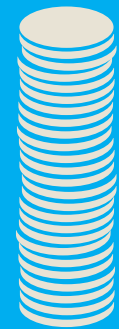
bankwatch
network

KRATAK PREGLED PRORAČUNA EU

PRORAČUN IZNOSI OKO JEDAN POSTO CJELOKUPNOG BRUTO DOMAĆEG PROIZVODA EUROPSKE UNIJE².

Dok to djeluje kao samo malen dio, on u prosjeku iznosi oko 140 milijardi eura svake godine ili oko tri puta više od godišnjeg proračuna Republike Češke³.

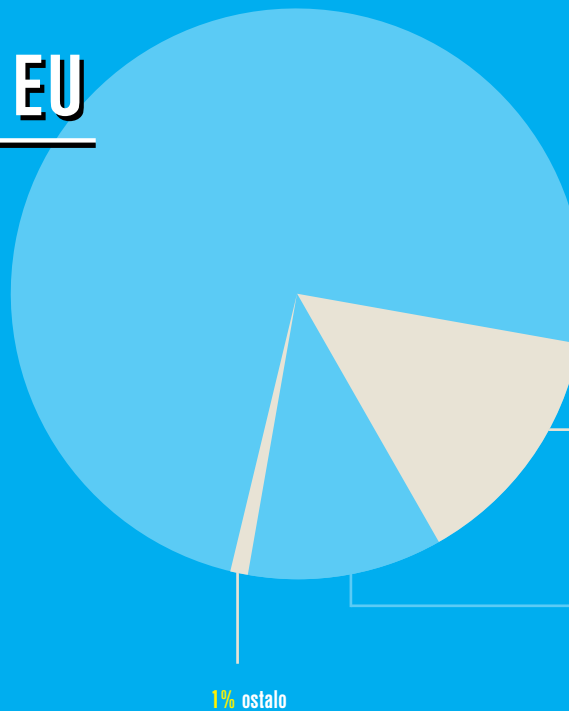
Ako se potroši na mudar način, taj novac može donijeti mnogo koristi europskim građanima. Ali da bi to bilo moguće, treba staviti **NAGLASAK NA KVALITETU**, a ne kvantitetu investicija - trebamo pitati **što** se plaća proračunom Europske Unije i **zašto**, jer su ishodi potrošnje izravno povezani s kvalitetom našeg života.

1%
cjelokupnog
bruto domaćeg
proizvoda EU

proračun
Republike Češke

ODAKLE DOLAZI NOVAC?

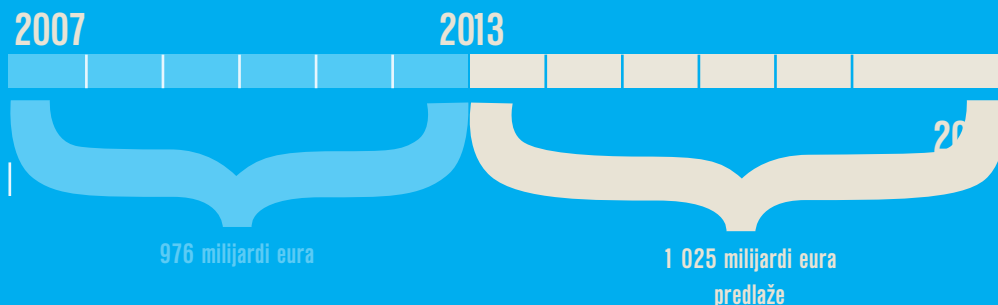
76 posto proračuna temelji na bruto nacionalnom dohotku neke države, što znači da, što je snažnije gospodarstvo neke zemlje, tim više ona doprinosi proračunu

porezi na robu koju Europa uvozi iznose 12 posto proračuna

porezom na dodanu vrijednost ili PDV-om stiče se 11 posto proračuna. Zemlje Europske Unije doprinose sa trećinom od jedan posto svog cjelokupnog prihoda od poreza na dodanu vrijednost, dok se

1% ostalo

Niz prioriteta Europske Unije okvirno je naveden u takozvanoj strategiji "Europa 2020." (vidi Kutiju br. 1). Većina ovih ciljeva su dugoročni i zahtijevaju dugoročno financiranje. Svaki sedam godina, EU izrađuje "financijski okvir", što je u načelu plan načina na koji će se potrošiti proračun. Sadašnji financijski okvir **započeo je 2007. godine, a završava 2013.**, tijekom kojeg će se vremena u Europi i izvan nje potrošiti gotovo bilijun eura.

CILJEVI ZA BUDUĆNOST - EUROPA 2020.

Iako razmišljanje o 2020. godini možda djeluje kao napregnuta znanstvena fantastika, postoji snažna potreba za dugoročnim strateškim planiranjem. Upravljanje Europskom Unijom u budućnosti određuju ciljevi takozvane strategije Europa 2020., kojom se utvrđuju ciljevi oko kojih su se članice složile da trebaju biti postignuti do kraja desetljeća:

Zapošljavanje

75 posto građana između 20 i 64 godina moraju biti zaposleni

Istraživanje i razvoj

3 posto bruto domaćeg proizvoda Europske Unije mora se ulagati u ova područja

Klimatske promjene i energija

smanjiti emisije stakleničkih plinova za 20 posto (u usporedbi s 1990. godinom), dobiti 20 posto energije iz obnovljivih izvora i povećati energetske učinkovitost za 20 posto

Obrazovanje

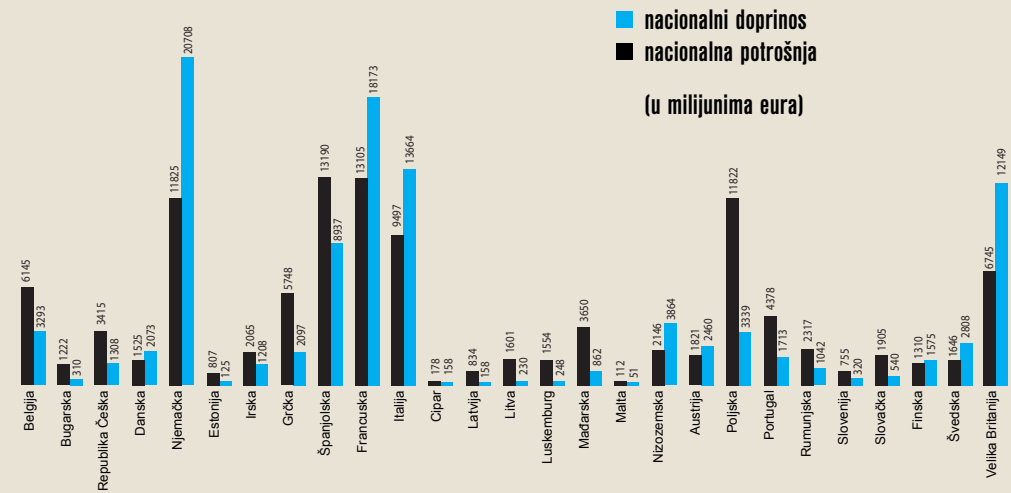
smanjiti broj preranih prekida školovanja na ispod 10 posto, pobrinuti se da barem 40 posto građana u dobi od 30-34 godina dobije visoku stručnu spremu

Siromaštvo i socijalna ekskluzija

barem 20 milijuna ljudi manje pogođeno ili manje pod prijetnjom siromaštva i socijalne ekskluzije

Nacionalni doprinosi proračunu Europske Unije približno su proporcionalni gospodarskom prosperitetu svake zemlje. Proračun se zatim dijeli prema mjerodavnim strategijama i zajedničkim prioritetima. Dva se pojma često koriste za opis odnosa neke zemlje s proračunom Europske Unije: 'neto platiše' su zemlje koje plaćaju više nego što dobivaju, a 'neto primatelji' dobivaju više nego što doprinose. Tablica pokazuje tko je tko u tom smislu⁴.

Iako možda djeluje da su ovakvom organizacijom 'neto platiše' izvukli kraći kraj, oni dobivaju brojne pogodnosti. Neto platiše imaju izravnu korist iz poslovanja u zemljama neto primateljima, pobjeđuju na natjecajima i prodaju robu. Neizravne pogodnosti potječu iz prednosti na jedinstvenom tržištu. To znači da nema graničnih kontrola koje bi sprječavale robnu trgovinu ni carina koje bi povećale njene troškove, dok zajednička valuta štiti od rizika vezanih uz valutni tečaj. Tako je primjerice, 2010. godine Njemačka izvezla više od 60 posto svoje robe u druge članice Europske Unije, zahvaljujući visoko konkurentnoj stopi za njemačku robu i usluge proizašoj iz prednosti carinske unije⁵.

S druge strane, neto primatelji imaju gospodarsku korist od politike koja podržava dodatnu potražnju za određenom robom i uslugama uvezenim iz "bogatijih" zemalja Europske Unije. Ilustracije radi, za svaki neto euro iz proračuna koji se uloži u Poljsku, Republiku Češku, Slovačku ili Mađarsku, ostale zemlje Europske Unije dobivaju 61 cent u obliku izvoza⁶.

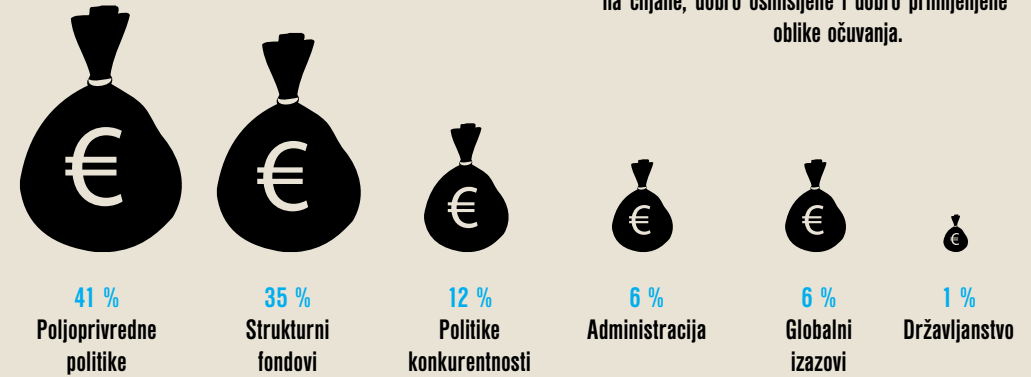
ZAŠTO POREZ NA FINACIJSKE TRANSAKCIJE?

2011. godine, Europska je komisija predložila novi mogući izvor za Europski proračun. Novi Porez na financijske transakcije (PFT) mogao bi postati važan izvor, koji bi prepolovio udio doprinosa država iz BND-a. Ako se na određene financijske transakcije vezane, recimo, uz dionice i obveznice ili derivate primjenjuju vrlo niske porezne stope (0,1 odnosno 0,01 posto), može ubrati između 50 i 60 milijardi eura svake godine, na taj bi se način osiguralo da taj sektor pruži pravedan doprinos u oštroj gospodarskoj klimi. Više informacija o PFT-u možete pronaći ovdje:

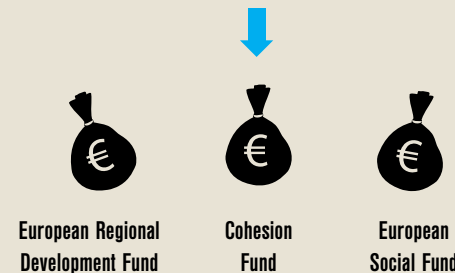
www.financialtransactiontax.eu.

KAKO SE Taj NOVAC TROŠI?

Analiza koja prikazuje kamo novac odlazi prikazana je dolje u tablici⁷. Najveći udio europskog proračuna - više od 40 posto (trenutno je za 2007.-2013. godinu dostupno 408 milijardi eura) - troši se na potpore poljoprivredi. Tradicionalno se najveći dio sredstava za poljoprivredu troši na potporu europskoj Zajedničkoj poljoprivrednoj politici (ZPP-u). ZPP potrošačima treba osigurati dobru kvalitetu hrane po pravednim cijenama, pružiti potporu ruralnom razvoju, očuvati ruralno naslijeđe, poštovati okoliš i osigurati dobrobit životinja. Međutim, velik dio ZPP-a i dalje se troši na aktivnosti koje štete okolišu, poput industrijalizirane proizvodnje hrane ili trovanja tla prekomjernom gnojivom. Iako poljoprivreda najviše ovisi o kvaliteti okoliša, poljoprivredna potpora iz proračuna Europske Unije i dalje nije uvjetovana visokim ekološkim standardima, a vrlo malo novca troši se na ciljane, dobro osmišljene i dobro primijenjene oblike očuvanja.

S više od trećine europskog proračuna (374 milijarde eura za 2007.-2013.), drugi dio proračuna po veličini su takozvani **Strukturni fondovi**. Oni se koriste za financiranje Politike regionalnog razvoja Europske Unije, čiji je ukupni cilj smanjenje nejednakosti vezanih uz prihode, bogatstvo i razvoj diljem Europe. Europski fond za regionalni razvoj uglavnom pruža podršku regijama gdje je bruto domaći proizvod po osobi niži od 75 posto prosjeka Europske Unije. Ta područja u nepovoljnom položaju koriste Europske fondove u obliku ulaganja u infrastrukturu, dotjerivanja urbanih područja, potpore malim i srednjim poduzećima za stvaranje novih radnih mjesta ili poboljšanja uvjeta na lokalnim tržištima rada.

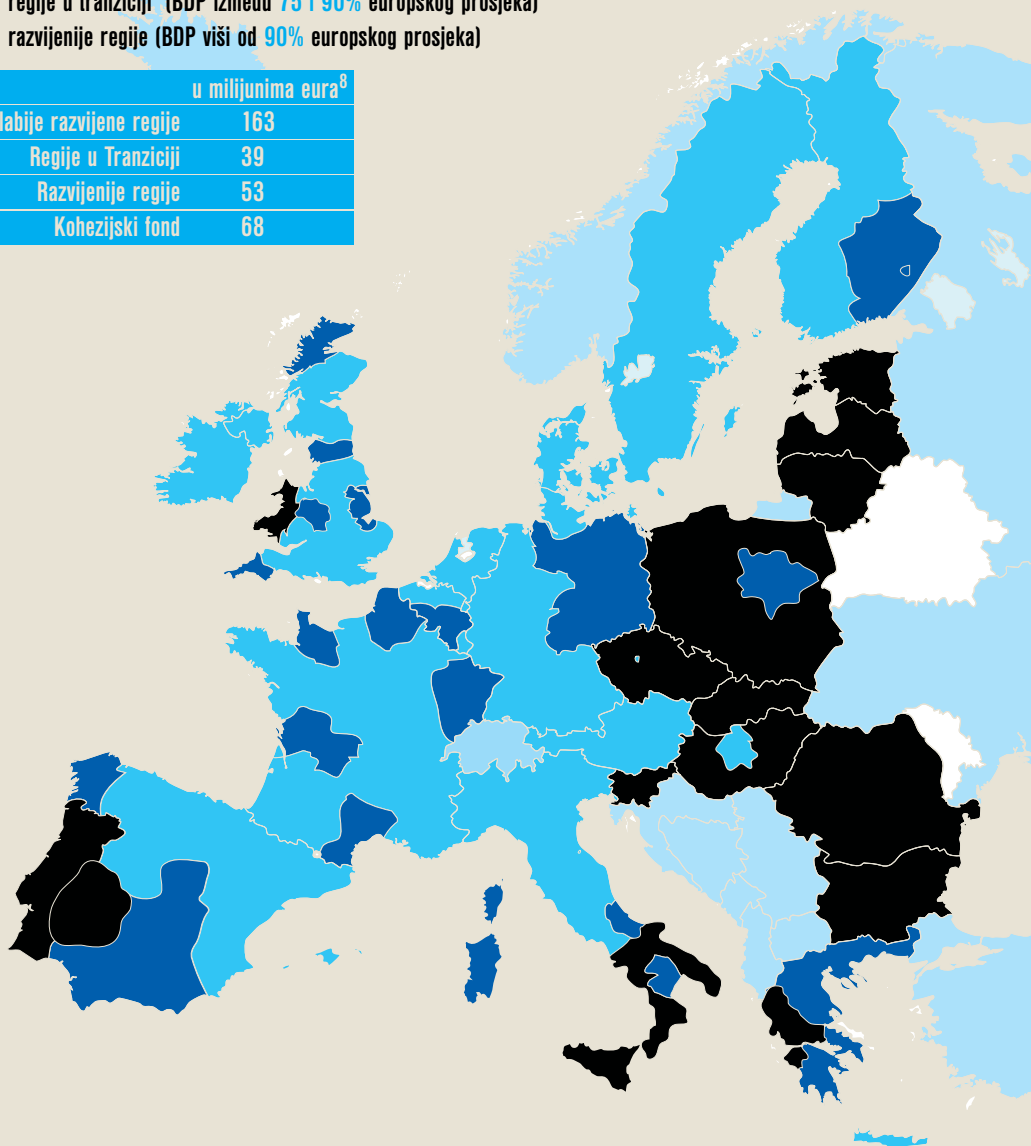

Posljednji od glavna tri dijela Europske regionalne politike je Kohezijski fond, s ciljem poboljšanja gospodarskih i društvenih uvjeta i stabilizacije gospodarstava. Većina ovoga novca odlazi zemljama koje su se posljednje pridružile Europskoj Uniji, takozvanim “novim članicama”, čiji bruto nacionalni dohodak po osobi iznosi manje od 90 posto Europskog prosjeka. Najveći dio ovoga fonda koristi se za prometnu infrastrukturu (uglavnom u obliku cesta) i okoliš (projektima vezanim uz vodovod ili postupanje s otpadom). Energetska učinkovitost, projekti obnovljivih izvora energije, željeznički ili gradski javni promet dobivaju znatno manje financiranja.

RASPODJELA STRUKTURNIH FONDOVA

- slabije razvijene regije (BDP niži od 75% europskog prosjeka)
- regije u tranziciji (BDP između 75 i 90% europskog prosjeka)
- razvijenije regije (BDP viši od 90% europskog prosjeka)

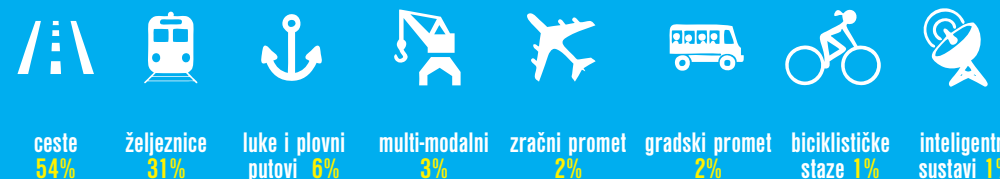
	u milijunima eura ⁸
Slabije razvijene regije	163
Regije u Tranziciji	39
Razvijenije regije	53
Kohezijski fond	68

ULAGANJA EU U REGIONALNI RAZVOJ

Njihova je namjena pružiti potporu zajedničkim ciljevima Europske Unije, no europske zemlje redovito zanemaruju svrhu strukturalnih fondova. Primjerice, kao što grafikon prikazuje, najveći udio Kohezijskih fondova odlazi na promet, i to uglavnom na razvoj cestovnih mreža. Kao posljedica toga, povećava se zagađenost izazvana automobilima, što smeta ljudima kako u gradovima, tako i na selu. Odmak od pouzdanja u ceste može osigurati čišći zrak i smanjiti europsku ovisnost o nafti te istovremeno stvoriti nova radna mjesta vezana uz prijelaz na druge vrste prometa. Davanje prednosti cestama nad drugim načinima prijevoza utječe na ljude, posebice u središnjoj i istočnoj Europi, gdje se češće pouzdaju u javni prijevoz, jer na ovom području samo jedan od troje ljudi posjeduje automobil⁹. Zbog nedostatka novca za javni prijevoz ovdje se uglavnom ukidaju željezničke ili autobusne veze.

Službeno se 14 posto tih fondova regionalne politike troši na okoliš, ali u stvarnosti se previše naglasaka stavlja na rješavanje problema nakon što isti nastanu, umjesto da se odmah spriječi njihov nastanak. Primjerice, umjesto izgradnje postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda ili spalionica otpada, koji povećavaju pritisak na okoliš, treba dati prednost područjima koja građanima donose izravnu korist. Poboljšanja energetske učinkovitosti, poput toplinske izolacije vašeg stana ili kuće, mogu smanjiti vaš račun za struju i stvoriti nova radna mjesta i poslovne prilike, dok reciklaža i bolje upravljanje otpadom zrak čine čistijim i okoliš zdravijim.

ALI POSTOJE I DOBRI PRIMJERI TROŠENJA EUROPSKOG NOVCA

Osnovna škola u Slivencu u Pragu, CZ

Prije 2007. godine, djeca iz škole Slivenec nisu baš uživala u nastavi. U otrcanoj unutrašnjosti škole nedostajali su sadržaji kako za nastavu, tako i za nastavnike, te su se trošile ogromne količine energije. Zahvaljujući financiranju iz Europskog fonda za regionalni razvoj, lokalna je općina mogla angažirati arhitekta koji su pretvorili školu u modernu i energetski učinkovitu zgradu. Projekt je sada usklađen sa standardima za moderne zgrade s niskom potrošnjom energije, a iznos potrošene energije u školi smanjio se za 90 posto, kao i troškovi.

Proračun Europske Unije pruža potporu i drugim područjima. Za povećanje europske konkurentnosti u svjetskom gospodarstvu, pet posto proračuna posvećuje se istraživanju i razvoju, a sedam posto potpori jedinstvenom tržištu, obrazovanju i osposobljavanju. Dio novca troši se i na projekte izvan Europe. **Instrument pretprijetne pomoći** dobiva jedan posto i (s tih jedan posto) pruža potporu gospodarskom, društvenom i ruralnom razvoju zemalja koje se spremaju postati članicama Europske Unije. Jedan posto proračuna također odlazi **Instrumentu europskog susjedstva i partnerstva**, koji je aktivan u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza, sjeverne Afrike i Bliskog Istoka, tako pomažući njihov prijelaz ka demokraciji i tržišnim gospodarstvima, kao i područja poput ljudskih prava, održivog razvoja i promicanja građanskog društva. **Instrument za razvojnu suradnju** dobiva 2 % proračuna i u svojoj srži ima slične ciljeve poput dva gore navedena, s područjem djelovanja u 47 zemalja u razvoju u Latinskoj Americi, Aziji, regiji Zaljeva i južnoj Africi.

KONTROLNI POPIS OD DESET TOČAKA ZA REGIONALNU POLITIKU U BUDUĆNOSTI

Ako Europa treba prijeći na gospodarstvo održivo za sve, europski fondovi u budućnosti trebaju slijediti sljedeće smjernice:

- 1 osigurati štednju energije i materijalne uštede
- 2 podržati obnovljive izvore energije
- 3 ulagati u održivu energetska infrastrukturu poput pametnih mreža i zelenih tehnologija za skladištenje energije
- 4 obnavljati kuće i stambeni fond te promovirati pasivne kuće
- 5 razvijati napredne industrijske eko-inovativne proizvode i procese
- 6 krenuti ka dekarbonizaciji prometnog sektora
- 7 reciklirati otpad i promicati njegovo smanjivanje
- 8 izgrađivati zelenu infrastrukturu i ulagati u zaštitu i obnovu staništa i ekosustava
- 9 spriječavati ulaganja koja štete ljudima i okolišu
- 10 uključivati ljude u planiranje i trošenje fondova Europske Unije

TKO UPRAVLJA NOVCEM?

Svake se godine priprema godišnji proračun u skladu sa širim, sedmogodišnjim financijskim okvirom. Europska komisija predlaže proračun svim članicama europskih država - predsjedniku ili premijeru - kao i Europskom Parlamentu. Nakon pregovora između njih, prijedlog Komisije se usvaja.

To ne treba značiti da se sve odluke o proračunu donose u Bruxellesu. Iako je Europska komisija odgovorna za proračun, gotovo **80 posto troše zemlje članice**. Vlade država trebaju se pobrinuti da se novac troši na ispravan način. Ako im to ne uspije, Europska komisija može posredovati te u nekim slučajevima čak i obustaviti ili prekinuti plaćanje.

UPRAVLJANJE PRORAČUNOM EUROPSKE UNIJE

O pojedinim državama također ovisi odluka kako će se točno trošiti novac dobiven iz proračuna. Svaka država predaje svoje nacionalne strategije i obveze potrošnje, da bi objasnila kako namjerava pretvoriti europske ciljeve u planove specifične za neku zemlju, ili "operativne programe" (OP). U sklopu tih operativnih programa određuju se konkretni prioriteti i ciljevi ulaganja. Nakon toga, regionalne vlasti trebaju primijeniti operativne programe izborom pojedinačnih projekata koji najbolje odgovaraju kriterijima koje je postavila njihova hijerarhija, imajući na umu specifične potrebe njihove regije.

TKO MOŽE SUDJELOVATI?

U naporu da se europski proračun troši na djelotvorniji i učinkovitiji način, Europska je komisija nedavno izmijenila svoj takozvani 'Princip partnerstva'. To znači da odluke o Europskom proračunu koje se donose na lokalnoj razini trebaju uključivati različite partnere: udruge, neprofitne organizacije, poduzeća i sindikate. Takav angažman približava politike Europske Unije europskom narodu i jača povjerenje u institucije koje ih razvijaju i primjenjuju. Sudjelovanje javnosti također pomaže u sprječavanju prevara i zlouporabe novca. Prvi korak u navođenju javnosti na sudjelovanje je dostupnost informacija, nakon čega ljudi mogu donositi upućene odluke o vrstama trošenja kakve žele vidjeti u svojim zajednicama.

POSTOJE RAZNI NAČINI IZRAVNOG UKLJUČENJA U PROCES

Tijekom programiranja

dok država odlučuje na koji će način potrošiti novac, iznimno je korisno snažno mišljenje javnosti i informacije od uključenih ljudi. Građani mogu utjecati na lokalne, regionalne te čak i nacionalne odluke i donositelje odluka prijedlogom vlastitih rješenja, podrškom stavova udruga civilnog društva te zahtijevanjem odgovornog djelovanja.

Tijekom implementacije

projekti se ostvaruju na regionalnoj razini, stoga Vaša lokalna općina mora predlagati, nadzirati i pobrinuti se da se sve odvija prema planu. Ako sumnjate na zlouporabu, uputite lokalne udruge civilnog društva ili nadzorne organizacije da to provjere.

Kako postati korisnik

ako ste poduzetnik ili organizacija koja treba financiranje, možda tu ima novca i za vas. Inovativne su ideje uvijek dobrodošle!

OSIGURATI SVJETLIJU BUDUĆNOST ZA EUROPU

Čini se da se vremena polako mijenjaju. Europska komisija trenutno predlaže da se u sljedećem proračunskom razdoblju od sedam godina, koje počinje 2014. godine, najmanje 20 posto ukupnog proračuna Europske Unije (oko 205 milijard eura) upotrijebi za borbu s izazovima globalnog zatopljenja i zaštite okoliša. S obzirom da razmjeri tog problema nisu ograničeni samo na okoliš, to znači da su ulaganja u obrazovanje i osposobljavanje, promet i poljoprivredu takođe vrlo potrebna.

Krajem 2013. godine će se donijeti konačne odluke o narednom europskom proračunu, a na vama je da se pobrinete da se on iskoristi u interesu javnosti. Recite sve što imate.

Više informacija doznajte na

www.bankwatch.org/natjecaj
www.bankwatch.org/eufunds

- ¹ Europljani posredno doprinose proračunu Europske Unije preko poreza koje plaćaju, kupnjom proizvoda i usluga ili plaćanjem lokalnih poreza. 2012. godine će prosječan plaćeni godišnji porez iznositi 294 EUR po osobi, u usporedbi sa 4619 EUR po osobi u Republici Češkoj. U 2012. će godini prosječan iznos po glavi stanovnika biti 294 EUR (u usporedbi sa 4 619 EUR po stanovniku koje troši češka vlada).
- ² Bruto domaći proizvod je novčana vrijednost svih gotovih roba i usluga proizvedenih unutar granica neke države unutar određenog vremenskog razdoblja (obično jedne godine). Obično se koristi kao pokazatelj gospodarskog zdravlja neke zemlje, kao i za ocjenu životnog standarda zemlje.
- ³ Obje se brojke odnose na proračun za 2012. godinu.
- ⁴ Europska komisija, Opća uprava za proračun i financijsko programiranje. Financijsko izvješće 2010. Bruxelles, 2011.
- ⁵ Europska komisija, Eurostat. Statistics in focus 3/2012 (Statistike u fokusu 3/2012.). Luksemburg, 2012.
- ⁶ Poljsko ministarstvo regionalnog razvoja, Institut za strukturna istraživanja. 'Vrednovanje pogodnosti za zemlje EU-15 koje proizlaze iz primjene kohezijske politike u zemljama Višegradske skupine'. Varšava, 2012.
- ⁷ Europska komisija, Opća uprava za proračun i financijsko programiranje. New Funds Better Rules (Novi fondovi, bolja pravila). Bruxelles, 2008.
- ⁸ Europska komisija. Cohesion Policy 201-2020: Investing in Growth and Jobs. Luksemburg, 2011.
- ⁹ Europska komisija, Eurostat. 'Stopa motorizacije po regijama NUTS 2 od 1. siječnja 2009'.

This publication has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of this publication is the sole responsibility of CEE Bankwatch Network and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Europa i njezini građani moraju odlučiti u kakvom društvu žele živjeti i kako će u budućnosti ispunjavati osnovne potrebe. Novac iz proračuna Europske Unije igra ključnu ulogu jer će odluke koje danas donesemo odrediti smjer Europe u narednim desetljećima. Dok odluke koje se donose u Bruxellesu možda djeluju kao nešto s drugog planeta, one utječu na način ponašanja svake države te čak i na izbore koji se donose u vašoj regiji. Nadamo se da će vam ovaj Vodič omogućiti bolje razumijevanje o tome što je europski proračun, kako funkcionira i kako vi možete sudjelovati u tom procesu.

Više informacija doznajte na

www.bankwatch.org/natjecaj